

Izhaja v Trstu vsak
= petek popoldne =
Uredništvo in upravnništvo
ulica Boschetto št. 5. II. nad.
= Telefon št. 1570 =

Delavski List

Posamezna številka
= 6 vin. =
Inserati po dogovoru.
Naročnina za celo leto
4.20 K., pol leta 2.10 K.,
četrt leta 1.05 K. - Ino-
zemstvo več poštnina.

Glasilo slovenskih socialistov na Primorskem.

Prvi majnik 1908.

Vera v končno zmago bratstva, enakosti in svobode oživi v nas na današnji dan, ko se ozremo v preteklost in se radujemo nad izvrševnim delom vedno naraščajoče socialistične družine.

Kar nas letos veseli ni morda število zastopnikov, ki jih je poslalo delavstvo v državni zbor, tudi ne število glasov, ki smo jih dobili pri raznih deželnozborskih in mestnih volitvah. Ampak radujemo se nad vsemi zmagami delavstva, in se veselimo nad rastočim številom sobojevnikov velike človečanske ideje, ki se zbirajo pod praporjem solnčne bodočnosti. Veselimo se, ko se ozremo okrog in vidimo, da se razširja socialistična ideja vsled naše racijonelne in intenzivne agitacije med vse kroge današnje družbe.

Radujemo se, ko vidimo, da je ravno socialistična ideja, ki vspodbuja delavstvo do duševne samonaobrazbe, ki ga napravi sposobnega razpravljati o najvažnejših splošnih koristih tudi v krogih drugih strank, ki so začele spoštovati in jemati v poštev tudi njegovo besedo, tudi njegovo voljo.

In končno se veselimo s zadoščenjem, ko vidimo ustanavljati se nove skupine delavske solidarnosti iz katerih se poraja toliko vstrajnih, neutrudljivih značajev, toliko pogumne in velikodušne mladine v srcih katere gori mogočno hrepenenje po zmagi pravice nad krivico, po zmagi resnice nad lažjo.

Toda ravno tako, kakor se na današnji dan veselimo zmag in napredka, se moramo spominjati tudi krivic, ki se nam gode, spominjati se moramo še neizvojevanih pravic in letošnji prvi majnik bodi dan, ki ga praznujemo v svrhu zmage **splošne in enake volilne pravice za deželne zbore in mestne zastope**, v svrhu zmage **osemurnega delavnega časa** in v svrhu zmage **splošnega zavarovanja za starost, preskrbe vdovam in zavarovanja proti nezgodam na delu in na polju**.

V imenu teh treh zahtev praznujemo letošnji prvi majnik.

Delavstvo hoče vedeti kako se opravlja deželno in občinsko imetje. S svojo solidarnostjo, si je izvojevalo splošno volilno pravico za državni zbor. Če je zrelo za državni zbor, mora biti zrelo tudi za deželne in občinske zastope. Enake dolžnosti, enake pravice. **Tedaj ven s splošno volilno pravico za deželne in občinske zbore.**

Delavstvo potrebuje počitka in razvedrila, potrebuje časa v svrhu izobrazbe in hoče zmanjšati armado prisiljenih brezposelnih. Družba sama nima nobene koristi ako se uničuje delavne moči v dolgotrajnem in napornem delu in delavstvo nima nobene koristi zgubljeni v predolgem in prenapornem delu svoje moči v prid malega števila gospodarskih privilegirancev; zato zahtevamo kot najdaljši **osemurni delavni čas!**

Delavstvo ima pravico živeti, tudi kadar mu opešajo moči in ne more vsled starosti več delati. Ko postane star ga pa delodajalec vrže stran, kakor izprešano limono. Prepusti ga usmiljenju drugih tovarišev in prepusti ga smrti. Pravico do življenja imajo

za drugo do končne popolne zmage pravice nad krivico.

Živel prvi majnik!

Živela splošna enaka volilna pravica za deželne in mestne zastope!

POGUM.

*Kaj si? Fantom? Izrodek domišljije?
Stvor demoni, ki čuje nad menoj,
odkar mladost samotna moja klije,
odkar v daljine pogled sili moj?*

*Iz mesta grem z večernimi mrakovi,
čez polje pred menoj hitečimi...
na moji levi, tam ležé grobovi,
temno ležé nad vami spečimi...*

*Spi car-ponos, spé misli do nebá,
in vsa bodočnost, v kali započeta,
nedozorela in nikdar požeta,
oči pogum in vroča kri srca,*

*ki ni prineslo svoje zadnje žrtve
še na oltar...*

*Ah vse — kot za gozami zarje mrtve,
ah vse — ne dvigne več se vse nikdar?...*

*Zarotil sem tvoj grob: «Ti temnousti,
odkrij skrivnost mi smrti in življenja —
kar pod teboj se še boji trohnenja,
umreti noče, pod nebó izpusti!»*

*In dvignila se senca je visoka
iz groba tvojega, temna do zvezd,
in kot bila je bela njena roka,
spoznal sem jo — ime ji je: Bolest.*

*In šla sva, kjer najtišja je tihota
poljá in najsvetlejši čar noči,
pogledal tuje njene sem oči,
spoznal sem jo — ime ji je: Samota.*

*In šla sva, kjer je luč pregnala mrak,
in bil je množic valujoči šum,
in kot je samosvoj bil njen korak,
spoznal sem jo — ime ji je: Pogum.*

Oton Zupančič.

Iz knjige «Čez Plan».

tudi vdove delavcev in pravico do življenja ima tudi delavstvo, ko vsled nezgode na delu je zgubil del svojih delavnih moči. Mezda današnjega delavca je komaj zadostna za vsakdanje potrebe. Nesmiselno je zahtevati od njega, da bi si odtrgal od ust sedaj in prihranil za starost, za vdovo in za nesreče. Zato je ena najvažnejših naših zahtev, ki jo hočemo izvojevati: **Splošno zavarovanje za starost, in zoper nezgode na delu in na polju.**

Tudi na polju, kajti mali kmet je ravno tako potreben zavarovanja kakor delavec.

Naložili so nam dolžnosti, zahtevajmo tudi naše pravice polagoma eno

Živel osemurni delavni čas!

Živelo splošno zavarovanje za starost, preskrba vdovam in proti nezgodam na delu in na polju!

Živela mednarodna socialna demokracija!

Delavci! Sodrug! Somišljeniki!

Naročajte „Delavski List“ in širite

Ura na Oljski gori.

Ura presenečenja — kdo je ne pozna? Tudi Krist zavzet v svoji misiji ji ni izostal. Tisti večer na Oljski gori, ki bi naj bil poslednji njegovega agitacijskega življenja, ga prešinja bol. Žalosten postaja in boječ: Žalostna je moja duša do smrti. In trikrat ponovi molitev: «Oče, če je mogoče, vzemi ta kelih od mene...» Naravnost pretresujoče in na nekaj plastičen način, pa pripoveduje o tem evangelist Luka, ko pravi: «Smrtni strah ga začne spreletavati in vedno tesneja je bila njegova molitev, njegov pôt pa mu je, padal na zemljo, kakor krvave kaplje».

Ko sem pred 20 leti stopil v socialno demokracijo sem ravno zapustil latinske šole. V nemški nalogi zrelostnega izpita sem tudi jaz, kakor je navada, pri tujih, čitavalnih gimnazijah, ki pregledajo in prebrskajo vse knjige, opeval, razvem Sokrata, Bruta, Graccha, tudi Jezusa iz Nazareta, kot prvobornika za svobodo in oznanjevalca novih časov.

Motile pa vedno so me one vrstice v evangelju, kajti nevstrašenemu zanikovalcu vsega obstoječega, ne pristojajo tako presenečenje in strah. Delovala je pač mladost in navdušenje, ki se tukaj vrti čes, da se mora poditi od zmage da zmage in kar naenkrat pasti — prihiteti v blišću potem, ko se je živelo in živelo v blesku.

Tudi jaz in vi vsi bojevniki ste okusili marsikatero uro na Oljski gori v vsej njeni grenkobi...

V sredi boja smo.

Naprej in naprej! Dan in noč, leto za letom se dela za stranko. Dela je vsake vrste. Podrobno, površno v velikih demonstracijah, delo po časopisju, kjer se govori tisočerm, delo po zakotnih shodičih, da se sem in tje pridobi stranki jednega ali dva nova delavca; pri rokah je delo proti sovražniku proletarijata, delo, dušiti nemir in zavist v lastnih vrstah.

Počuti se že še, da ni zastoj, da leze naprej; uspehi se pokažejo z leti, zmage pri volitvah, na novo pridobljena sredstva, podreti židove privilegirancem in napeljati nove pritoke v najbolj zapuščen del družabnega organizma. Ugled stranke delavstva raste, večja se pa strah pred nami in tem hujša je jeza in srd proti naraščajo stranke; — vsekakor dobro merilo za nas.

Vedno dalje! Zmiraj naprej! Tupatam se nam vtihotapi blamaža, celo udarec ali sunek od zadej ne izostane. S ponovljeno energijo in s podvojeno močjo še krepkejši napademo razburkane valove: naprej! In gremo naprej! Kriza je končana, spet je košček sveta več naš. V ljutem hoju se niti ne opazi, da je človek utrujen, na smrt izmučen, da je sveča že prižgana in da bo kmalu dogorela, se niti ne opazi. V boju je pač, kjer se človek more veseliti zmag. Sicer jih je zelo malo, ki bi uživali veselje življenja, ker so vse, tudi sleherni telesno mišico posvetili boju; a tem večja je potem radost nad to pridobljeno stavko, nad ustanovitvijo tega časopisa ali one organizacije.

Stranka se večja in postaja močnejša. V boju, pijani zmage, vidimo le, kak narašča naša bojevita četa.

«No, naprej gremo» pritrdava od znotraj, in vriska se od prenapetosti.

Toda v najlepših trenutkih pridrvi temna ura, ura, ko je človek kakor na Oljski gori. Ravno po pridobljeni zmagi je, ko postaja žalosten in boječ, zraven še pa zaspanost nekaj pripomore. In v tej, takorekoč usodepolni uri presenečenja, se naj primerja število pripadnikov velikan-skemu številu topoglavih in indiferentnih, ki se še niso zganili z mesta. Primerjajmo, in prepričali se bomo, da bi bil največji shod teh, le izmeček par valov svetovnega morja. Koliko pridobljenih, se spet porazgubi. Neprenehoma prihajajo nove mase nezavednega proletarijata sem s kmetov v delavska predmestja, katera smo skoraj pridobili. Vsak dan se mora pričeti jedno in isto delo z nova; — na vsakem shodu se opazi tuje obraze, pričeti se mora spet z A B C.

Povsod novi Faraon, ki ne pozna Jožefa. V boju se je videlo kreposti sobojevnikov, njihovo junaštvo, darežljivost in navdušenost; a ob uri na Oljski gori je videti le njihove slabosti. Opazuje se križe in težave teptan, raztresenosti brezpanetnih. Ko se vrača človek pozno v noč z dela za stranko domov, mu vdarja neprijeten vzduh (čad) iz temnih, nizkih beznic. Tukaj zapravljajo čas, denar in zdravje. Potemtakem seveda nimajo, sredstev in časa za kakšno knjigo, za gledišče ali za kak umetniški večer, za svojo organizacijo, za svoj časopis. Po cestah, ki vodijo do fabrik pa se naleti na delavce, za katere se bojujemo, ki z nekakim ponosom drže v rokah časopis svojega nasprotnika, ali pa take, ki kar na cesti prodajajo svoje prepričanje.

To so dokazi, ki nam služijo in nam namigavajo: odpreti slehernemu delavcu oči; a vse je zastoj. In pri teh razmerah, kjer se »hočeš ali nočeš« povprašaš: Li ni vse zastoj ni brez potrebe? Kako strašno počasi gremo naprej? kako malo smo še prekoračili in koliko še imamo? Bo-li mogoče napraviti iz sedanje neznatne manjšine, mogočno večino? Kje je za pritisniti, da se bo blagotvorne vzgojilo. Bi-li ne bilo boljše prenehati obupajoči boj v tem kritičnem času in porabiti svoje moči zase in za svojo družino?

To je ona mračna ura na Oljski gori, ko postaja človek otožen in boječ ter mu od strahu, da je zgrešil svoje življenje, pada pot, kakor krvave kaplje. To je ona temna ura - presenečenja, ko obupa agitator nad samim seboj in nad ljudstvom tako daleč, da je njegova duša žalostna do smrti....

Potem pa, ko se gre po cestah in se ogleduje izpite obraze delavcev, ko se vidi blede in bosonoge otroke, ko se opazi obraze bolehaloči mater, ko se toži o stiski, draginji, o bolezni in smrti, ko se dobi pri njih kakšen časopis kapitalistov, kjer se zasramuje in blati delavce, ki stavkajo za boljše grizljaj kruha, ko se človek spomni na te svetovne reditelje kakor so država, cerkev, šola, pravosodje in in vojaštvo, ki posejajo po delavčevih pravicah in zahtevah, se še-le zasledi prave gromade revščine in še zraven glad, celo morje nesreč, tedaj se še spozna krivico kapitalistične družbe, ki pa vedno skrbi za svoje lastne junaške čine iz rok delavca, sužnja.

Ko bi nas ne bodrila nekdanja darežljivost, bratstvo in drugo, ko bi nas ne oživljala vedno sveža moč socializma, bi bili že davno padli. Kar pa se je storilo vsem zaprekam, nas navdušuje, da se ne smemo plašiti; S podvojem silo lahko obrnemo današnjo krivično svetovno uredbo.

Zginile bodo mračne ure žalosti in obupa na Oljski gori: kupo življenja bomo izpraznili in naj si bo grenka ali sladka: ne smrtni pôt in bojazljivost, temveč pôt dela za proletarijat naj pada na zemljo; če bo pa kapljal krvav, bo začelo na istem mestu poganjati in rodilo bo sad....

Mimila je ura na Oljski gori — ker boriti se je treba naprej!

Mihael Schacherl.

Zahtevajte po vseh Delavski List
kavarnah in gostilnah

Narodnjaštvo.

Če premišljuje vseh narodnih čutov vnet Slovenec položaj našega naroda, se mora njegovi mehki duši razodeti bridka resnica, da je organizacija naroda še nad vse pomanjkljiva. Za najvažnejše zadeve nimamo krvavo potrebnih instanc. Rad priznam, da se je že marsikaj zboljšalo izza dobe splošne nevezanosti; dobili smo poklicane faktorje, ki določajo narodnemu življenju smer ter dele blagoslove in izrekajo anateme. Vendar pa nas dovaja navadno, vsakdanje življenje še vsak hip na razpoto, ob katerih stoji dvomi kakor žugajoče pošasti, da strepeče srce in se skali jasno oko.

Prijatelji, izrecimo odkritosrečno besedo priznanja: Komu se še ni zgodilo, da ni vedel, če sme, ali ne sme, ali naj se obrne na desno, ali na levo, ali pa nazaj?

Recimo: Človek čita knjigo domačega ali tujega pisatelja. Kdo mu pové z neovržno kompetenco, če mu sme ugajati ali ne? Čitatelj se morda zdi vsebina bogata, krepka, oblika umetniška. Toda kje je forum, ki razsodi, če je tako dozdevanje do-

Rabna in troškovna vrednost kot tvoriteljici menjalne vrednosti.

Danes vlada v produkciji posebna poslovnost oblika. Družba nima nikakega produkcijskega načrta. Producira se v svrhu izmenjave in ne potrebe. Način izmenjave tiči v lastnostih produktov.

Če abstrahiramo od različnih form, ki branijo na prvi pogled spoznati bistvo in povod izmenjave, vidimo, da se izmenjava produktov opira na razmerje med ljudmi.

Meščanski ekonomski trdijo, da dandanes izmenjavo in njen način določuje razmerje med produkti. S tem se produktom nekaj pripisuje, kar v resnici ne obstoji. To napako meščanskih ekonomov je spoznal prvi Marks. Imenuje jo fetišizem blaga; tudi kapital nosi značaj fetišizma. V družbi privatne lastnine zadobi izmenjava produktov, lice, kakor da to izmenjavo določuje razmerje med produkti, med tem ko se je izmenjava v prvotnem komunizmu določala po razmerju med ljudmi.

Produkcija je slonela na drugi podlagi: bila je stvar družbe in ne posamnika. Če je produkcija družabna zadeva, se določa po potrebi. Če tega ni, je produkcija potrebna samo radi izmenjave.

Brez zasebne lasti ne more biti produkcije, ki bi imela za cilj kaj drugega nego izmenjavo in tej sledeče profite. Pogoj današnje kapitalistične produkcije je torej zasebna last. Iz tega nujno sledi premoč kapitala nad delom. Človek je v ustvarjanju družbe pozabil sam nase, odnosno njegova volja ni bila absolutna.

Blago se izdeluje v svrhu izmenjave. Čemu se producira? Radi potrebe. Da se utešijo človeške potrebe, ki so prirojene ali pridobljene, se producira. To bi bilo potrebno, naravno.

Vsako blago mora imeti torej rabno vrednost. Nemogoče je izmenjati produkt, ki ima samo za producenta vrednost. Da se produkti morejo izmenjati, je nujno, da so isti koristni za vse druge ali pa vsaj za gotovi del ljudi. Če je produkt, ki sem ga pridobil, zame koristen in potreben, tedaj pravimo, da ima zame rabno vrednost.

Ta rabna vrednost pa se določa po fizičnih lastnostih produktov. Vsako blago poseduje rabno vrednost, kajti blago, ki nima rabne vrednosti, ne more biti predmet izmenjave, če nečemo ponižati izmenjave do nezmisla.

Nasprotno pa moramo vedeti, da ni vse blago, kar ima rabno vrednost. So dobra (Güter), ki imajo rabno vrednost, pa vendar niso blago ali produkt dela.

Divjačina v gozdu, ribe v vodi, rastline, sadovi — vse to so dobra, imajoč rabno vrednost, ki pa lahko obstojijo in se razmnožujejo brez človeškega dela. Ta dobra so nepremična, dokler divjačina ni ujeta ali rastlina ni utrgana; tudi ta dobra niso nastala radi izmenjave; to torej ni blago.

Blago se imenuje samo ono, kar je bilo produciranega v izmenjavo ali pa se je pozneje določilo za izmenjavo.

Razmerje, v katerem se blago izmenjava, ustvarja menjalno vrednost. Vsemu blagu je določena neka podlaga, ki jo v življenju zovemo vrednost = vrednost blaga.

V blagu, katero se menja, mora biti nekaj skupnega z blagom, s katerim se menja. Ta skupnost mora biti radi primerjanja produktov. Oba produkta morata biti enake vrednosti.

voljeno? Kadar dobim v roko Cankarjevo, Zupančičevo, Medvedovo stvar, še upam, da mi povedo kritike v časopisih, kaj in kako. A kaj naj počne ubogi bralec ali bravec, če si nasprotujejo recenzije kakor pes in mačka? Da postavi Aškerc »Slovenec« med paralitike ali med roparske morilce in da mu, »Narod« položi lovorjev venec na glavo ter degradira pred njim Homera in Goeteja, Byrona in Dostojevskega, vemo a priori. Bolj nas spravi Adolf Robida v zadrego, če ga »Slovenec« ostreže od krvave kože, »Ljubljanski Zvon« pa posadi na Parnas, dočim spekulira »Slov. Narod« na lenobo čitateljev, ki se jim ne bo ljubilo, razvozlati davno pozabljenih latinskih in grških izrazov.

Končno so kritičari literati, torej sploh ne morejo biti merodajni, vsaj ne dokler ne nosijo narodne uniforme in kraguljkov okoli vrata. Zaradi umetnosti, književnosti in takih reči sploh ne bi bilo treba obupati. Najbolje je, ako se človek ne peča z njimi; koliko volodolubov je že živelo brez njih!

Toda važnejša vprašanja se javljajo v življenju, katerim človek ne more tako lahko ubežati, kakor gledališču ali knjigi.

Povod izmenjavi dajejo različne lastnosti različnih dober. Če bi imela vsa dobra jednake lastnosti, bi odpadla vsaka izmenjava. Torej radi različnih dober se blago izmenjava kot rabna vrednost.

Da se najde vrednost blaga, ne smemo gledati na njega rabno vrednost. Če ne upoštevamo rabne vrednosti, nam ostane za cenitev blaga samo še en pot.

Blago ceniti kot produkt človeškega dela. V blagu, kjer je skrito človeško delo, moremo iskati le eno vrednost. Pregledati je treba množino dela, ki se je potrebovalo za ustvaritev produktov. S tem, da smo konstatirali množino dela v blagu, še nismo našli vrednosti blaga. Sedaj je treba ceniti to v produktu vteleseno delo.

Marks pravi, da se delo meri po času, ki se ga je potrebovalo za ustvaritev produkta. Čas je torej najpoglavnejša stvar.

Pri tem si lahko mislimo: Če se delo meri po času, se pripeti, da imajo produkti enih in istih lastnosti različno vrednost. En delavec dela hitreje, drugi počasneje. Težko je dobiti dva delavca, ki bi eno in isto delo v istem času dodelala.

Toda tu ne smemo prezreti: če govorimo o delu, se ne smemo ozirati na individualno delo, temveč na družabno delo.

Marks pravi povsem jasno: »Skupna delavna moč družbe, ki se zreali v vrednosti blaga, velja tu kot ena in ista človeška delavna moč, če tudi obstoji iz številnih individualnih delavnih moči. Vsaka teh individualnih delavnih moči, je ista človeška delavna moč kakor ona, dokler ima značaj družabne povprečne delavne moči, in kot taka potrebuje v produkciji blaga tudi le povprečno potreben ali družabno potreben delavni čas«.

Iz tega moramo logično izvajati, da z zvišanjem produktivne moči dela, pada družabno potreben delavni čas in z njim — vrednost.

Ricardo, ta duhoviti učenec Adama Smitha, je prvi spoznal, da se blago ceni po delu, ki je skrito v produktu. Marks pravi, da je Ricardo prezrl družabni značaj dela, ki je skrit v vrednostni formi blaga. To pa je bil povod, da meščanski ekonomski niso zasledili fetišizma blaga.

Blago se izmenjava raditega, ker je različno. Če ta stavek razširimo, moramo reči, da je človeško delo oni element, ki ustvarja realno vrednost. To pa daje povod produkciji.

Povod, da se blago kot rabna vrednost lahko izmenjava, daje kvalitativno različno koristno delo, kot vsebina blaga.

Iz vsakdanjega življenja vemo, da je blago kot vrednost kvantitativno različna.

Ker je rabna vrednost blaga različna, se blago izmenjava kot realna vrednost — na drugi strani pa se blago radi vrednosti izmenjava. Vrednost blaga se torej ne določa po kvalitativnem delu, temveč splošno po tem, koliko življenske moči se je izdalo za produkt, po primeri poedinca.

Marks je torej upravičen reči: Delo ni edini izvor bogastva.

Če raste produktivna moč dela radi novih iznajdeb in jednakega, raste tudi bogastvo, ki pa je v kapitalistični družbi s pomočjo zasebne lasti le v prid posamnikom — imetnikom proizvodnih sredstev.

Sestava vrednosti blaga odgovarja produkciji njegovi. Razločevati moramo torej med menjalno vrednostjo blaga pri produkciji za prodaj in menjalno vrednostjo pri drugačnem produkcijskem načinu.

Ponavljamo še enkrat: 1. Fetišizem blaga je, da se v meščanski kapitalistični družbi

Vseh se seveda ne more naštet, ako se ne piše enciklopedičnega dela. A nekoliko primerov nam bo pokazalo, da je avtoritativen naroden tribunal z vseobsežno kompetenco in z dekretalno pravico krvavo potreben.

V Ljubljano se je pripeljalo te dni 92 Bavarcev, nemških Bavarcev, članov bavarskega »Flottenvereina«, ki nosijo svoj društveni značaj po svetu kakor Dalmatince palice, držke za smotke in nože. V Ljubljano so prišli, skoraj vsi, hvala bavarskim pivovarjem, dobro rejeni in že vsled tega simpatični. Respekta pa zaslužijo še posebej kot člani Flotten Vereina, ki je na Nemškem skoraj še nekaj več, kakor pri nas veteransko društvo. Na kolodvoru jih je sprejel in pozdravil osebno, v vsej svoji gloriiji župan Ivan Hribar, sicer predsednik izvrševalnega odbora slovenske liberalne stranke. Slovenski ljudje, ki premorejo konje in kočije, so jim dali na razpolago ekvipaže, da so si lahko ogledali lepote slovenske Ljubljane.

To je vse — kaj neda? — zanimivo. In gotovo bi bilo vse v redu, če se ne bi zdrnilo vznemirjeno narodno srce in trepetaje vprašalo: Ali res ni greh, če pozdrav-

na prvi pogled vidi, kakor da bi pri izmenjavi blaga odločevalo razmerje med produkti in ne, kar je v resnici, razmerje med ljudmi. — 2. Če se kaj zdela, prodaj, to ni blago. Šele če ga hočemo izmenjati, postane blago. Človeška volja pa nima kot taka na to nikakega direktnega vpliva.

Menjalna vrednost je produkt dodatne troškovne in anticipativne rabne cenitve.

Oba menjalca sta troškovni vrednosti in rabni vrednostni cenitvi podvržena.

Tržna cena je viden nasledek posredujoče, po denarje merjene troškovne in rabne vrednostne cenitve.

Vsaka izmenjava dveh dober (samo ona dobra, ki imajo vrednost, morejo biti predmet izmenjave; dobro brez vrednosti ne more v ekonomičnem ali pravnem oziru imeti veljave) se more vršiti le po posredovanju nekega splošnega ekvivalenta. V tem splošnem ekvivalentu morajo biti spojene druge vrednosti blaga.

Menjalna vrednost je pomen dobra, ki je vsled praktične menjave od menjajočih pridejana dobru z ozirom na proizvodene stroške in dobiček.

Menjalno blago mora imeti dva glavna predpogoja v sebi: Produkt, ki je namenjen za izmenjavo, mora imeti rabno vrednost za one, ki teh produktov nimajo, in menjajoči stranki morata biti zasebni lastniki menjalnih predmetov.

Napačna je misel, da so ljudje začeli izmenjavati, ker so bili privatni lastniki. Obratno je res: Ko so ljudje pričeli izdelavati blago, to je producirati v svrhu izmenjave, je postala zasebna last nujna, potrebna.

Če kdo producira več, nego potrebuje, tedaj ta nadprodukcija izgubi rabno vrednost za posestnika tega delavnega produkta. To nadprodukcijo utemeljuje zasebna last. Izmenjava produktov je postala potrebna in utemeljena, ko produkcija ni bila več družabna zadeva.

S tem, da se niso izmenjavali samo produkti, ki so segali čez lastno potrebno rabno vrednost, temveč da se je čez lastno potrebo izdelavalo v svrhu izmenjave, je postalo razmerje, pod katerega vplivom se blago izmenjava, vedno bolj odvisno od produkcijskih pogojev.

Obenem se je pokazal razloček med rabno vrednostjo in vrednostjo.

Čim več delavnih produktov se izpreminja v blago, toliko bolj raste izmenjava blaga. Razvoj izmenjave se večja, čim večja je produktivnost dela. V tem postaja splošni ekvivalent nujen.

V začetku je izmenjavajal vsak to, kar ni potreboval, z onim, kar je imelo zanj rabno vrednost. To je bilo enostavno. Toda če je A, ki je bil krojač, potreboval kruha je šel k Bju, ki je bil pek. B pa je imel dovolj obleke, in zanj produkt Ajev ni imel rabne vrednosti. Dobiti se je moral neki splošen ekvivalent, neka forma, po kateri se je različno blago primerjalo — kot vrednost.

Za ta splošni ekvivalent se je potrebovala sedaj ena, sedaj druga vrsta blaga.

Naposled so se pojavile drage kovine. Nastal je denar. on je nastopil kot blago proti blagu. Bil je posebljenost človeškega dela. Zlato in srebro sta si za stalno pridobila monopol, da služita kot splošni ekvivalent.

Denar je iz teh kovin. Ker je denar splošni ekvivalent in je torej v njem ob-

lja slovenski župan nemške Bavarce.

Nekoliko tolažbe je našla splašena slovenska duša v ljubljanskem uradnem listu, kjer je bilo povedano, da so izletniki sami ugledni ljudje, veliki trgovci, tovarnarji, odvetniki itd. Torej gospodje, ki imajo kaj pod palcem. Tudi gospod župan je ugleden mož in zato je lahko uganil, da se spodobi, pozdraviti ugledne ljudi, tudi če so doma iz dežele Spatenbrana in Salvatorbiera.

Gospod župan, pravim, je lahko uganil. Toda kako naj bi našli, pravi izhod iz take dileme mi, ki nismo ugledni ljudje. — Nas so učili, da je Nemeec krvni sovražnik Slovenca. Slišali in čitali smo nešteto krat, da je nemška govornica sramotna in poniževalna za Slovenca. To nam prihaja v spomin ob takih težkih ugankah in mi se ne bi upali. A še hujše je to: Tisti Flotten Verein hoče povečati nemško bojno mornarico. Človek se ustraši in nehoté vpraša: Zoper koga? Najbrže misli s svojimi oklopnjačami in križarkami napasti Slovence. Tam na Bavarskem pijejo pivo, vrček za vrčkom, zdaj marčno, zdaj kozlovo; človek bi mislil, da krokajo, želi jim v duhu dober tek, v resnici pa grade korvete in fregate, ki se naenkrat, kakor v strašni

seženo vse bogastvo, vse človeško delo, je zmagal nad človekom. Danes je to mrtvo delo človekovo in njegovih razmer, kralj vsega ljudstva od kneza do prosjaka.

Abdutiš.

Narodnost in socialna demokracija

Govor sodr. HINKO TUME

na shodu v Podgori v nedeljo dne 26. aprila.

Pojma narod in narodnost sta, dasi tolikokrat rabljena, vendarle precej nejasna. Naroden, mednarodni ali protinardeni (nacijonalni, internacijonalni ali antinacijonalni) ti pojmi se ne ločijo, in to je ravno povod, da se socialni demokraciji očita, da je protinardena. Narod in narodnost sta oba skoraj nova pojma in odgovarjata le novim razmeram, ki so nastale vsled zgodovinskega razvoja ljudstva. O narodu v tem zmislu kakor danes se ne more govoriti niti pri starih Grkih, niti v srednjem veku, niti v novem veku, marveč se jame razvijati ta pojem po francoski revoluciji, in je dobil polno jasnost šele, ko je zavzela socialno-demokratska stranka svoje stališče proti temu. Vsa plemena so v starem in srednjem veku stopila v zgodovino kot čete napadalcev-roparjev. Tako daleč kakor sega človeški spomin nazaj, so iskala človeška plemena boljših sedežev, bogatejših in milejših pokrajin ali že, ker jih je gnala s prvotnih sedežev lakota ali vremenske nezgode, ali ker jih je zavist gnala iskati pri sosednjem plemenu večjega blagostanja. Tako so stari Grki prišli od Azije sem ter zasedli pokrajine na balkaskem polotoku, kjer so si podvrgli dotična plemena in razdelili njihovo imetje kot plen med seboj. Posamezne bojne čete so si ustanovila svoja mesta, kjer so prebivali zmagovalci kot gospodujoče pleme in živeli od dela podvrženih plemen, ki so bili sužnji liki živali. Le gospodujočemu plemenu je bil pristopen poduk, vera umetnost in sploh kultura, za sužnja je bilo vseeno, katere vere je bil in kak jezik je govoril. Ni torej govora o eni ljudski celoti, ki so tvorile male grške države, marveč je bilo vedno malo število gospodujočih slojev, in veliko večje število nižjih slojev, brez vsakih pravic. Znak teh držav je bilo gospodovanje enega nad drugim, in v tem je bila bistvena razlika razredov v državi. Pri tem sestavu ni mogoče govoriti o narodu in o narodnosti.

Enako so tudi stari Rimljani, ki so nastali iz bojne čete grškega pokolenja, ki je zašla v Italijo, tam premagali prebivalce okoli Tibera, se z njimi zlili v eno krepko bojno četo, ki je potem napadala vse dežele daleč okoli, si jih podvrгла ter podvržena plemena zasužnjila. Dočim so med Grki posamezne čete ustanovljale svoja središča in je prišlo do velikega števila manjših držav, pa je že prvi nastop Rimljanov v zgodovini značil strogo bojno organizacijo. Zato razlika med gospodujočim in sužnjem pride pri Rimljanih do ostre oblike, in ljudstvo (populus) je le, kdor je Rimljan in član rimske armade. Tudi Rimljan kot gospodujoče pleme je živel od dela svojih sužnjev in od bogatega plena svojih vojsk, o narodu kot celoti pa more biti ravno tako malo govora kakor pri Grkih. Vidnejši za nas, ker bližji po zgodovini, je nastop germanskih bojnih čet. Te so od severa sem napadale veliko

rimsko državo, jo razkosale in razdelile med seboj ter ustanovile nove države tako, da so si bojevniki kot vitezi razdelili celo deželo ter ji gospodovali s svojih gradov, zasužnjili prejšnje prebivalce ter živeli od njihovega dela. Vitezi in grofje so bili organizirani le v svrhu boja kot bojne čete ter so imeli svojega voditelja v vojvodu ali kralju. Tudi v tem državnem sistemu je nastala družba maloštevilnih gospodujočih, velike mase so pa ostale kakor pri Grkih in Rimljanih brez pouka in je bilo vseeno, kake vere in kakega jezika so bile. Ravno temu se imamo Slovenci zahvaliti, da nismo izginiili docela na svojih tleh. Italijanski signoriji, ki je gospodovala po naši vipavski dolini, je bilo vseeno, kako živi njegov slovenski kolon, odnašala je plod njegovega dela in ga upravljala po velikih mestih. Prav tako so delali nemški vitezi po Kranjskem, Štajerskem in Koroškem. Izjemali so ljudstvo kot delavca in živino, ne plemensko, ne jezikovno vprašanje ni imelo najmanjšega pomena. Duhovstvo, ki je živelo med nami, je imelo itak oporo v plemstvu in se je nanj naslanjalo, zato so učili ljudstvo le pokoriti se in delati, za to so jim obljubili plačilo po smrti.

Tako je tej okolnosti pripisati, da smo se jezikovno ohranili, tako pa je tudi s tem dokazano, da se za celo dobo srednjega veka ne more govoriti ne o narodu ne o narodnosti. Ko je jela propadati moč plemstva vsled vednih bojev in razsipanja premoženja, je rasla moč kraljev, ki so se jeli naslanjati na one sloje, ki so polagoma tekom srednjega veka obogatili, t. j. na meščanske sloje, rokodelce in trgovce. Ker je bilo plemstvo prosto davščine in ker je bila cerkev od nekdanjega taka, da ima precej široko odprto roko, kadar jemlje, in bolj stisnjeno mošnjico, kadar daje, so vladarji našli edino denarno oporo pri meščanih. Kmeti niso mogli naravnost izžemat, ker je bil podvržen vitezom in grofom. Z nabranim denarjem pa so vladarji prišli do stalnih vojsk in plemstvo je izgubilo svojo moč kot edini predstavitelj vojske, iskalo je v kraljevi vojski le častna mesta.

Tako je prišlo v srednjem veku do absolutne države, katere predstavitelj je Ludvik XIV., ki je ošabno izrekel: L'état c'est moi, država sem jaz, — okoli sebe močno vojsko, vzdrževano z meščanskim denarjem, okoli sebe cele čete plemstva, ki so prišli s svojih gradov ponujati vojaško službo kraljevi armadi, ter višje duhovstvo, da je povečalo sijaj kraljevega dvora, je moral vladar skrbeti za povzdigo obrti in trgovine, ki je imela moč in denar. Tako se je meščanstvo okrepilo, ker se je poleg tega iz njegove srede razvijala povečano tudi posvetna inteligenca. Delavec, ki je služil v različnih manufakturah in trgovinah, in kmetovalec nista prišla v poštev. Delavec je bil raztresen po manjših obratiščih, kmet pa je bil vezan na zemljo, oba pa sta bila prav tako brez političnih pravic kakor rimski sužnji.

Tudi v absolutističnih novih državah ni mogoče govoriti o narodu v današnjem pomenu. Saj je bilo celo gospodujočim krogiom vseeno, kak jezik so govorili in je zavladal na pr. na avstrijskem dvoru pred kakimi 300 leti docela latinski jezik kot jezik vladajočih krogov in olikancev. Kmet in delavec sta bila prepuščena sama sebi brez šole in brez vpliva od zgoraj. Velika večina prebivalstva vsake države

se torej ni zavedala, in nikjer nimamo naroda kot celote. Kjer je prvič prišlo do zavesti skupnosti celega prebivalstva države, je bilo to na Francoskem ob prvi revoluciji 1789. Inteligenca in meščanstvo so pa prišli po miselnosti do sklepa, da je neznosno dosedanje stanje, izžemanje pridobivajočih slojev in zloraba vladajočih oblastev. Vzbudili in pridobili so zase ljudske proste mase, da so se oborožile, strmoglavile aristokracijo in duhovenstvo in odsekale absolutnemu vladarju glavo. Tudi tu je bil pravzaprav boj za prvenstvo med meščanstvom in inteligenco proti aristokraciji, hierarhiji in absolutizmu. Ali pod geslom: «enakost, bratstvo in svoboda» je bilo lahko pridobiti mase, da so šle za njimi v boj. Vsa stara Evropa in med njenimi državami prva naša Avstrija, ki je bila vsikdar pripravljena zatirati vsako prosto gibanje, so zbrali svoje vojske, da bi pokorili francosko revolucijo. Takrat se je prvič vse francosko prebivalstvo, braneč svojo eksistenco, postavilo v bran in prišlo do spoznanja ene skupnosti kot naroda po jeziku in enem stremljenju proti navalu premočnih sovražnikov.

Kar se je godilo na francoskem že pred več nego sto leti, se je porodilo pri nas leta 1848, takrat, ko sta inteligenca in meščanstvo dovolj narastla ter se zavedala po eni strani svojih moči, po drugi strani pa so tudi inteligenti zahrepeneli po svobodnem razvoju. Pri nas v Avstriji se da šele od leta 1848 naprej govoriti o narodnostih kot celotah in še takrat so nastopila le štiri plemena, ki so se čutila kot zgodovinski narodi, t. j. Nemci, Poljaki, Mažarji in Italijani. Vsi so imeli zgodovinske spomine in so se sestavljali iz razredov nekdanj samostojnih držav. O nas Slovencih tudi takrat ni nikakega sledu kot o narodu in ga tudi ni moglo biti, ker nas je značilo edino, da smo govorili en jezik in služili razdrti po posameznih občinah tam laškemu, tam nemškemu gospodarju. Lastnega meščanstva nismo imeli, še manj lastno plemstvo. Duhovniki se za našo kulturo sploh niso brigali, saj ako bi se bili, bi slovensko pleme ne bilo ostalo do najnovejših časov pleme pastirjev in majhnih kmetovalcev skoraj brez vsake kulture. Lastna inteligenca se kaže v skromnem številu šole v pričetku šestdesetih let prejšnjega stoletja, to so posamezni odvetniki, notarji in profesorji, ki so se kot študentje prestradali skozi visoke šole in se pozneje, iskaje kruha, poizgubili med nemštvom in italijanštvom, ali se pa nastanili med svojim ljudstvom in izkoristili ravno nasprotje po jeziku, da so se opirali na slovenske kmetovalce in med njimi iskali svojih klijentov.

Ob njih strani se počasi jame zavedati svojega domačega jezika nižje meščanstvo. In tudi sedaj nimamo ne velike industrije, ne velike trgovine, ne lastne aristokracije. Tudi meščanstvo ni razvito tako, da bi tvorilo celoten razred zase, in slovensko prebivalstvo, lahko rečemo, je z 90% ali vsaj z 80% tudi danes še delavec in mali kmetovalec, ki je bil do začetka tega stoletja takorekoč brez vsakih političnih pravic. Zanj so se trgale majhne meščanske klike, in vsa naša politika je obstajala v tem, da so se po trgih in mestih družile politične skupine okoli posameznih oseb: na eni strani odvetniki, na drugi strani kak uglednejši meščan. Vsak je nabiral svojih pristavev, in v prvem početku je bilo tako, da je bila meščanska klika nem-

škutarska, odvetniki pa Slovenci, in ko so nabirali politične bojne čete, takrat se je izdajala glavna parola na eni strani narodnost, nemška in italijanska kulturna premoč, na drugi strani pa boj za najpriprostejše pravice pouka in govora v domačem jeziku. In ves boj je postal malenkosten, oseben boj brez velikih načel, in slovenski politiki niso prišli, če so tudi še tako poudarjali slovensko narodnost, niti do ene velike vodilne ideje. Politiki štajerski, kranjski in primorski niso prestopili meji svojih kronovin, in še danes ni izginil med nami provincijalizem. «Ti prokleti Kranjci, ti prokleti Štajerci» se sliši ne toliko med neizobraženimi ljudmi, temveč med polizobraženimi in inteligenco tudi pri nas v Gorici. Skupnega narodnega programa, vodilne ideje slovenskega naroda niso naši politiki še do danes našli, in na stališču, da tvorimo eno celoto enega jezika in enega cilja, še danes nismo.

Iz česa pa se sestavlja naše ljudstvo? Iz 80-90% neukega ali le malo poučenega delavca in kmetovalca, ki je služil do danes v izkoriščanje meščanskim strankam in duhovenstvu. Duhovenstvo se ni brigalo za naše širše mase, in šele ko je maloštevilna posvetna inteligenca jela poudarjati svobodna načela, je začelo duhovenstvo iskati kmeta pri volitvah, da si vstvari politično moč. Šele takrat se je duhovnik spomnil tudi kmetkega ljudstva in danes objema duhovnik svoje farane z gorko politično ljubeznijo. Ali je to *narod*, ki se sestavlja iz delavskih in kmečkih slojev, ki je bil dosedaj brez zavesti svoje moči, brez vsakega političnega, ekonomskega in socialnega cilja?

Tudi pri velikih narodih je stopilo ljudstvo v kolo ene celote šele s trenutkom, ko je nastopil socializem, ko so se razvile socialnodemokratske stranke, ki so poudarjale, da je le ljudstvo poklicano k vladanju, da je poklican k vladanju le oni, ki proizvajajo, t. j. delavec in kmetovalec. Kar ima človek, hrano in obleko, vse je produkt dela človeških rok in človeškega uma po strojih in pridelkih.

Vse naše znanje je produkt dela in dotike s narodo. Vsa veda ima služiti boljšemu in lažjemu proizvajanju, ima dvigniti delavske mase, ali že kmečke ali fabriške, s poukom, da pride do spoznanja sebe in narode. Inteligent in duhovnik imata služiti le tej svrhi in nista poklicana, da gospodujejo nad maso. Šele kadar pride do zavesti in veljave vsa delavska masa, da se združijo delavci z rokami in delavci z umom v svrhu višje kulturne skupnosti, šele takrat smemo govoriti o narodu kot eni celoti, in znak naroda je ravno zasledovanje skupnega kulturnega, ekonomskega in socialnega cilja. Sredstvo pa, da pride ta celota do priobčevanja, pa je skupen jezik, in edino sredstvo za neuke široke mase. Šele ljudstvo z željo za poukom je vstvarilo končno vprašanje narodnosti, in boj za prosti razvoj narodnosti je postal šele s trenutkom akuten, ko je nastopil delavec v boj za kulturo. Šele sedaj pridemo po celi Evropi do celih ljudstev po državah, ki po svojem jeziku in svojem stremljenju tvorijo eno celotno skupino in zahtevajo enake pravice in enake dolžnosti vsem narodom. Bistven pomen narodnosti je torej stremjenje po skupni ideji, nastali vsled zgodovinskega skupnega bivanja in enega jezika ljudstva, na enem teritoriju, v gotovem socialnem in ekonomskem položaju.

S tem je pa tudi dan odgovor s stališča socialnodemokratske stranke proti narodnostnemu vprašanju. *Ako je stremljenje ljudske mase ne le stremljenje po vsakdanjem kruhu, marveč stremljenje po kulturi, in ako je jezik edino sredstvo do kulture, potem mora vsaka socialnodemokratska stranka po svojem bistvu zahtevati, da se da vsakemu narodu polna svoboda za vsestransko razvijanje, politično, ekonomsko in socialno, da se mu da možnost razvijati se samostojno v ljudskih, srednjih in visokih šolah. Socialnodemokratska stranka mora torej poudarjati svobodo narodov, ker vidi tudi v kulturnem tekmovanju narodov napredek in razvoj človeštva k končnemu skupnem cilju. Zato pa mora socialnodemokratska stranka obsojati nacijonalizem kot imperijalističen in še bolj v njegovi skrajni obliki kot šovinizem. Šovinistični nacijonalizem ni nič drugega nego nepojmovanje bistva narodnosti ter se izgublja v podviganju lastne krvi, lastnega pokolenja in plemenskega čustva. To plemensko čustvo je bilo morda pred sto in sto leti znak skupnosti prvotnih držav, danes pa je smešno govoriti o plemenskih prednostih in o prednosti krvi, ko je nemogoče vzdržati čistost plemena.*

Ako vzamemo vzgled iz vsakdanjega življenja tukaj v Gorici, sem imel predpar

pravljici o čarovnicah, prikažejo na Savi in na Ljubljani.

Ne, kar nas je neuglednih ljudi, se ne bi upali pozdravljati tako sumljive tujce na kolodvoru in napijati jim pri souperu. Kdo vé, če niso špijoni, ki so prišli izvohat najlepšo priložnost za napad.

Gospod župan seveda vé, kaj je in česa ni. Toda kam naj gremo s svojimi dvomi mi v takem težkem slučaju? Kje je forum, ki nas pouči?

Narodnjaštvo ni tako enostavno, kakor bi mislil človek, ki ni pogledal v vse njegove globočine. Trideset, štirideset let živš; misliš, da si Slovenec, kajti Slovenec ti je bil oče, Slovenka mati, sam govoriš slovensko; torej misliš, da si Slovenec. A na svoja stara leta se prepričaš, da nič ne veš. Kdo vé, kaj si? Slovenec ne.

Delavec si. Od mladih rok moraš z delom svojih rok služiti sebi in svojem vsakdanji kruh, podjetnikom pa pečenke in pogačo. Pa ti zmanjka včasih še vsakdanjega kruha. In tedaj se ti zazdi, da bi bilo dobro, če bi se združil s tovariši, katerim se godi tako kakor tebi. Tako bi morda dosegel vsaj še malo soli za svoj kruh. Misliš, storiš, organiziraš se.

Stoj! Ko si storil to, nisi več Slovenec. Kdo pravi, da ne?

Hm — čitaj patriotične časopise, poslušaj rodoljubne pravke. Vsi ti povedo: Ekskomuniciran si, izobčen iz naroda. Kajti združil si se z nemškimi in z italijanskimi delavci; tega pa ne sme storiti Slovenec. Kako? Ti ne razumeš tega?

Pravijo, da drugače ne dosežeš ne boljše mezde, ne krajšega delavnega časa? Misliš, da je narodu koristno, če slovenski delavci več zaslužijo, če jim ostane nekoliko več časa za svoje družine, za razvedrilo, za izobrazbo? Meniš, da je to celo kulturno? Ne verjameš, da bi se mogel v ta namen združiti z Gorjupom in z Gorupom in s Kalistrom ali pa z Jakiljem?

Nič ne govori, nič ne misli. Rodoljubi so prepovedali tako organizacijo, kakršna je tvoja, torej nisi več Slovenec.

Da se Hribarju ne šteje v greh, če pozdravlja Bavarce? Da še nihče ni zameril Mandiču, če je govoril italijansko? Da izdaja narodna organizacija nemška vabila. Da je glasilo istrskih rodoljudov italijansko?

Prijatelj, ne le vera, ampak tudi narodnjaštvo ima svete skrivnosti, katerih ne razumeš in ne boš razumel nikoli.

Toda to je: Cerkev ima svoje duhovnike in česar ti ne razumeš, tega sicer oni tudi ne razumejo, toda oni so avtoritete. Če komandira kaplan: Na desno — tedaj veš, da je prav, ako se obrneš na desno, ker ti je tako ukazano, naj si je že pametno ali pa ne. Za narodnjaštvo pa še nimamo take avtoritete in to je pomanjkljivost, ki jo britko čutimo.

Dajte nam institucijo narodnjaških popov, od kaplana do papeža, ali pa vsaj do škofa. In narodnjaški škof mora biti nezmočljiv. Če reče, da je za slovenskega delavca narodno, poginiti brez organizacije, tedaj mora to veljati kakor čudodelna moč lurske vode. In če dekretira, da se sme slovenski kapitalist brez škode za narodnost družiti z nemškimi in italijanskimi kapitalisti, tedaj je to tako pribito, kakor da sme Rothschild opravljati kupčijske posle za rimskega papeža.

Dajte nam narodnjaške pope!

Dokler jih nimamo, nam bo dvom razjedal srce in nikdar ne bomo vedeli, če je večerja greh ali ne. Rešite nas teh dvomov! Dajte nam narodnjaške pope!

Ethin Kristan.

dnevi priložnost biti zagovornik v kazenski pravdi in je bilo od osem zastopanih slovenskih strank in pri sedem z italijanskimi imeni in od šestih nasprotnih italijanskih strank pet s slovenskimi imeni. Sklicevati se pri takih okoliščinah na prednost krvi in plemena, postaja gola nezmisel. Ali ta nezmisel je, ki se od nacionalistov umetno vzgaja že v mladini, kjer se uči otroke sovražiti drugo narodnost in uči povisevati lastno plemo. To pa je povod, posebno v Avstriji, da je prišlo do tako strupenega sovraštva med posameznimi narodnostmi in da se je izgubil prvotni pojem o narodu kot kulturni skupini, vezani po enem jeziku, ki bi vsi združeni morali skrbeti za zboljšanje socialnega in ekonomskega položaja. Kot mladi, v politiko vstopajoči narodi kažejo posebno nedoslednost ravno slovenski narodi. Ali ne bije naravnost v obraz ideji solidarnosti Slovanov, ko vidimo, da da v Galiciji izkorišča Slovan Poljak Slovana Rusina mnogo bolj nego v sosedni deželi Mažari druge narodnosti. Res je, da Mažar rabi svojo moč in bolj kruto silo, a Poljak se poslužuje zavrtnih sredstev, ki morajo človeka gnati do upora. Ako bi se vsi slovanski politiki zavedli pravega pojma narodnosti, bi pač brez drugega stopili v kolo socialističnih strank in s tem bi bilo že samo rešeno narodnostno vprašanje v Avstriji.

Da niso socialni demokratje proti narodnosti, se vidi posebno v Avstriji, kjer je ogromna večina prebivalstva slovanska, in bi po sprejetju splošne in enake volilne pravice, neomejene po deželnih mejah in ne tako prikrojene kakor sedaj, izgubile vladajoče narodnosti, pri nas nemška in italijanska, svoja gospodujoča mesta in bi jih morali oddati Slovanom. Socialna demokracija v Avstriji je precizirala tudi svoje stališče leta 1899 na konferenci v Brnu, kjer se je izrekla za popolno enakost vseh narodnosti in predlagala kot sredstvo za izvršitev te enakosti avtonomijo po narodnostnih skupinah na gotovem teritoriju tako, da se varuje tudi prosti razvoj narodnosti manjšin. In ravno sredstvo, privedi do temeljne izpremembe avstrijske ustave, je neomejena splošna volilna pravica. A kaj so storili naši slovenski politiki dosedaj, da se to doseže? Ali ne vidimo posebno pri nas Slovenceh zastopnike posebne klovnske politike in da se pri domačih kulturnih vprašanjih dogaja, da eden pri ministru odbija to, kar drugi priporoča.

Ako je torej naš narod skoraj izključno delavski in kmečki narod, in ako se naši politiki niso zavedali nikdar enega skupnega, političnega, ekonomskega in socialnega cilja, potem ostane edina rešitev narodnostnega in kulturnega vprašanja za nas Slovence v tem, da se delavec in kmet združita in v prvi nastopita kot nastala naša slovenska narodnost pod enim zavednim skupnim ciljem.

STAVKE

V zadnjem času opazamo, kako se upirarja stavke kar zaporedoma ena za drugo. Slede se prav tako kakor upniki pred bančo blagajno, kadar preti kaka finančna kriza.

Delodajalci in kapitalisti sploh, se pa niso že vedno nič naučili. Prav kakor bi se ne bilo nič posebnega zgodilo ostajajo še nadalje v temi svojega ponosa in nimajo ni najmanjše volje proučevati vzroke takih gospodarskih spopadov med delom in kapitalom.

Pri vsaki stavki je njih prvo delo blatiti osebe, ki vodijo stavko in delati z vsemi silami in sredstvi, da bi vžgali med stavkujočimi nesoglasje. Tudi skrbijo, da razglaša njihovo časopisje o škodi, ki jo trpi ljudstvo vsled stavke.

Najbolj se pa jeze delodajalci, če stopijo delavci v stavko v trenutku, ko jih oni največ potrebujejo. Mi bi radi povedali da je vse to popolnoma naravno.

Kadar ima delodajalec malo dela, tedaj odslovi delavce kar čez noč in se prav nič ne zmeni, če bodo imeli drugi dan kaj jesti in kako bodo preživeli svoje družine.

Stavke moramo primerjati vojni in kot tako jo moramo tudi smatrati ker jih ni mogoče preprečiti v sedanjih razmerah.

Stavka je tedaj boj in naša dolžnost je samo ublažiti jo, toda zato ker je boj moramo uporabiti vsa sredstva, ki jih rabimo v boju, ako hočemo, da izvojujemo naše pravice.

Kadar stopijo delavci enestroke v stavko, je prva njih dolžnost zahtevati od vsakega posameznika popolno solidarnost z drugimi tovariši. V takih trenutkih je naravnost smešno govoriti o svobodi dela in se zahtevati k principu svobode dela, da se

opraviči nastop krumirjev potom katerih se hoče preprečiti vspeh stavke. Kadar en narod napove drugemu vojno, tedaj zahteva od vseh svojih, orožja množnih članov, pridružiti se boju in braniti domovino pred namišljenim sovražnikom. V takih bojih ne prihajajo v poštev nazori onih članov, ki nasprotujejo vsaki vojni, vsakemu boju. Kdor v takem boju zbeži iz vojnih čet, je smatran za izdajalec naroda. Ravno tako je opravičeno delavstvo smatrati za izdajalec svojih koristi vse one, ki v imenu svobode dela kršijo solidarnost stavkujočih.

Stavka je boj vsled česar se jo mora voditi z ono trezno in mirno taktiko s katero se vodi druge boje. V takih trenutkih mora izginiti vsako samoljubje in užaljenje ponosa.

Stavka je nad vse in v prvi vrsti obrt, katero je treba znati voditi. Danes je stavka še edino sredstvo potom katerega zamore priti delavstvo do zboljšanja svojega položaja in potom katere edino zamore priti do najvišje plače, katere delodajalec lahko ugotovi. Ni dovolj, ako delodajalec reče, da ne more dovoliti vsega kar delavstvo zahteva, treba je poskusiti če je res, kar on pravi.

Stavka je v velikem to, kar je trgovina v mali prodajalni. Jaz pojdem v prodajalno in vprašam po stvari, ki bi jo rad kupil. Prodajalec mi jo pokaže in zahteva zanj deset kron; jaz mu ponudim sedem in preim, ako mi je ne da za ceno, ki sem mu jo ponudil, da odidem. Prodajalec zniža ceno na devet kron, toda jaz vstrajam pri svoji ponudbi. Naposled ali zniža on, ali znižam jaz ali pa znižamo oba in odidem ne da bi kaj kupil. To bi bila nekaka stavka konsumenta.

Mala obrt in mala trgovina seveda propada dan za dnem. Tako se bo godilo tudi stavki. Kapitalisti, delodajalci se bodo polagoma pričeli prilagoditi in skušali bodo preprečiti iz svoje strani stavke ravno tako, kakor bi jih rado preprečilo delavstvo.

Stavka je »kšeft«. Recimo da stopi gotovo število delavstva, ki dobiva skupno stotisoč kron na leto, v stavko potom katere si pridobi deset tisoč kron na leto. To bi bilo ravno toliko kakor spraviti denar v obrt, ki daje deset odstotkov na leto dobička. Iz tega je razvidno, kako si zamoremo pridobiti potem stavk en, dva, tri, deset, dvajset in več odstotkov zboljšanja. In toliko več bodo koristili kolikor lažji bo vspeh stavke. — Zgodi se tudi, da se ne pridobi ničesar ali tudi da nam napravi škodo. Toda na polom se računa v vsaki obrti. Večkrat se zgodi, da so dividende pasivne mesto aktivne.

Inteligeni delodajalci ne privoli takoj v stavko. V takem slučaju pozabi na samoljubje in računa s stavko prav tako kakor v trgovini. Preračuna koliko časa bodo delavci lahko vstrajali v stavki in koliko škode bo trpel on v tem času. Kapitalizira svoto zboljšanja, ki jo delavci zahtevajo in vidi takoj, če jim sme ali ne dati kar zahtevajo. Naravno je, da bo raje zboljšal delavcem plače za deset tisoč na leto kakor da bi zgubil na enkrat milijon.

Iz tega je razvidno, kako da dosežemo stavke največ vspeha tam kjer je razvita industrija in meščanstvo inteligentno. Kjer je industrija razvita igra veliko vlogo stroj in le malo vlogo ročno delo. Plača delavstva je samo majhen del stroškov v veleobrti. Zato trajajo stavke v velikih delavnicah le malo časa in od njih ima delavstvo vedno le korist. Drugače je seveda kjer ni veleobrti in kjer igra veliko vlogo ročno delo. Ako stavkajo delavci tam kjer igra vlogo ročno delo, nima od tega obrt velike škode. Če pa pusti delavstvo ugasniti peči in ustaviti stroje v veleobrti je to velikanska škoda, ki jo morajo delodajalci preprečiti.

Gotovo je, da so stavke povspešile zelo razvoj veleobrti ker so prisilile kapitaliste omisliti si sredstva, potom katerih so hoteli pokriti plače, ki so jih mogli povišati delavstvu vsled stavk.

Vsem vspešnim stavkam je sledil velikanski razvoj tehnike. Noben delodajalec ne rabi stroja, ki stane deset tisoč kron, ako mu isti ne pokrije petdesetisoč kron plač. Stari Rimljani so n. pr. poznali mline na vodno silo, toda rabili so vedno sužnje dokler se niso podražili. In danes se vidi kako obrt napreduje najbolj ravno tam kjer so zahteve delavstva največje in opaža se da tvorijo stavke naravno impulsi veleobrti.

V luči teh svetlih in resnih principov bi se morale vršiti stavke, katerih ne morejo danes preprečiti delavci in jih nočejo delodajalci.

Viljeln Evans.

Seveda se pri nas na Slovenskem ne da še govoriti o teh stvareh. Govorimo o

njih le zato, ker prebivamo v mestu kjer je delavstvo razvito in razvita obrt.

Na Slovenskem pa je obrt malenkostna in delavstvo še mlado. Dobro je pa, da smo že danes na jasnem, kaj nam bo naređiti v gotovem trenutku.

KOLEKTIVIZEM.

Mi socialisti vedno in v enomer povdarjamo, da smo kolektivisti povdarjamo, kadar hočemo povedati da smo za gospodarsko enakost. Mnogokrat nas nasprotniki povprašujejo, kaj je kolektivizem, kaj je gospodarska enakost, kakšna bode človeška družba v socializmu, kako bo mogoče živeti v skupnosti brez delodajalcev in delojemalcev?

Kolektivizem je beseda, ki v slovenskem jeziku znači skupnost. Rabimo jo, kadar hočemo označiti *skupno last vsega bogatsva* kar ga ekzistira na svetu. Hiše, tovarne, obdelana in neobdelana zemlja naj postane lastnina vseh ljudi na svetu. Nihče nima več pravice reci to je *moje*, temveč vse naj postane *naše*, to se pravi svet naj bo last vse človeške družbe.

Človeška družba je sestavljena iz raznih narodov in raznih plemen. Narodi in plemena so v gospodarskem oziru popolnoma enaki. Vsi so dolžni delati in imajo pravico do dela. Sad človeškega dela postane skupna last človeške družbe. Človeška družba je dolžna rediti stare ljudi, otroke in sploh vse one člane, kisoza delo nezmožni in nesposobni.

Enake dolžnosti in enake pravice za vse!

Nasprotniki zrajejo z glavami ter pravijo: Res lepa je vaša ideja, toda neizvedljiva in nedosegljiva. Vaša teorija je le utopična, fantastična; je sanjarija.

Večini človeštva se zdi res nemogoče, da se naš ideal kedaj dejansko uresniči. Toda kdor pozna le nekoliko napredek človečanstva, temu se nobena stvar ne zdi nemogoča.

Ako bi bil rekel kdo pred sto leti, da se bodo sto let pozneje vozili ljudje iz Trsta na Dunaj v desetih urah, bi ga bili tedaj smatrali za blaznega. Danes ni to nič čudnega ampak čisto navadna stvar je. Če bi bil kdo trdil še pred 50 leti, da bode iz Dunaja v Berlin govoril s prijateljem kakor da bi bil tik njega, bi se mu bili vsi smejali — danes se to dejansko vrši ker imamo telefon.

Torej, če se je uresničilo kar se je zdelo nekdanj nemogoče, zakaj naj bi se ne uresničil naš ideal o kolektivnosti?

Posebno ako pomislimo, da je že danes veliko kolektivistične, skupne lastnine v državi, deželi in občini. Ni morda železnica skupna last vseh državljanov? Pošta, telegraf, tobačne tovarne, državne ladjedelnice, niso li last vseh državljanov? Ceste, ulice, vodovodi po mestih, niso morda dejanski kolektivizem?

Če tvori skupna last vže danes toliko bogatstva, zakaj se upirati ideji splošne skupne svetovne lastnine?

Dokazano je, da izvira privatna lastnina po večini iz indirektnega ropu mogočnejšev nad slabotnejši. Karl Marx je znatveno dokazal, da je privatno bogatstvo neplačana mežda, takozvana *večvrednost* dela. Tisto bogatstvo uživajo posamezniki po krivici in v splošno škodo. Kapitalizem ima tendenco se vedno bolj množiti; Bogate ga obresti izprešane iz ljudskega dela in v korist posameznikov. Ti posamezniki so *meščani* in vse stranke, ki tak družabni sistem podpirajo so *meščanske* stranke.

Klerikalci, ki pridgajo krščansko ljubezen, ne delajo drugega nego podpirati krivični družabni red v katerem živimo. Krščanska ljubezen je danes nemogoča. Kapitalist zahteva obresti in jih izpreša tudi kristjanu. Kapitalist, ki je kristjan, dela na vse kripnje, da bi uničil kapitalista kristjana. Konkurenca ne dopušča krščanske ljubezni. Tudi delavci, če je še tako dober kristjan ko se nahaja mnogo časa brez dela in je lačen želi, da drugi delavec, ki je tudi kristjan, si nogo zlomi, da potem on delo dobi.

Jaz sam sem slišal zidarje, ki so prosili potres, ker so bili dolgo časa brez posla. On, ki na pokopališču jame koplje, je nezadovoljen če nihče ne umre, ker potem mu zmanjka dela in konsekveto — kruha!

Človek je v današnjih razmerah prisiljen želeči slabo svojem bližnjemu.

Še hujši je liberalci. Ta hoče popolno svobodno izkoriščati in bogateti se ob delu drugih.

Seveda se te *meščanske* stranke skrivajo pod raznimi imeni; ena se naziva ljudsko, druga narodno, tretja krščansko socialno in vse skupaj se ljudstvu kažejo kot prijateljske in se hvalijo kako imajo ljudstvo rade. Toda resnica je, da branijo meščanski

kapitalizem. Klerikalci strašijo ljudstvo s peklom; narodnjaki s patriotizmom. Narod, ljudstvo pa trpi bede in pomanjkanja.

Socialisti pa zahtevamo odpravo privatnega kapitala, ki je kriv vsega zla, in uvedbo skupne lasti. Človek naj ne sme človeka izkoriščati temveč človek naj človeka podpira, ljubi.

Ne družba razjarjenih volkovov ampak družba bratov, ki žive mirno in srečno, izvršujoč dolžnosti in uživajoč človečanske pravice!

Mir, svoboda, sreča morajo vladati na svetu. To bo pa le tedaj mogoče, ko bo plapolala zmagonosno rdeča zastava po vsem svetu t. j. ko bo zmagal socializem!

France Milost.

KDO SI?

Telesna sužnost je bila rop človeških bitij, ktere se je z bičem v roki prisililo delati za sužnjedrčce. Tlaka je bila polovično ali nadpolovično brezplačno delo za plemenitaše, ki so imeli zemljo v svoji posesti. Mezdna sužnost je pa lastnina zemlje, strojev, železnic, tvornic in rudnikov po kapitalistih, kateri dovolijo rabiti to svojo lastnino le tedaj, ako uvidijo, da jim to nese.

Iz tega lahko razvidiš delavec, da med tem trojnem delu ni veliko razločka; vse zavisi le od tega, kdo poseduje produktivna sredstva. Izkoriščanje je vedno po posedujočem razredu, katerega žrtev je delavski razred; in naj ti bo v času telesne sužnosti, tlake ali mezdne sužnosti.

Da si izkoriščen, to veš, delavec, ali vsaj misliš si, da veš. Ampak povem ti, da se še ne zavedaš tega, dasiravno morda veš, da si izkoriščen. Čuj eno primero: recimo, da si ti nasilno prijet in v verigah odpeljan na kraj, kjer moraš vse svoje življenje biti last enega človeka in delati kar ti on ukaže. Tvoj gospodar te sme pretepati, zapirati v smradljive luknje, naglagati post in početi iz tebe kar se mu zljubi ne da bi smel ti ugovarjati. Kaj ne, taka »služba« bi ti gotovo ne ugajala. Naravno je torej, da bi bile v tem položaju vse tvoje misli osredotočene na beg; vsak trenutek bi iskal prilike, da uideš in postaneš prost. Danes kot mezdni suženj se nahajaš ravno v istem položaju, — toda tebi ne pride na misel, da bi skušal niti iz tega položaja. Ti ne misliš na beg, ker si ne domišliš, da si hlapec, ki mora delati ravno to, kar mu ukaže gospodar. Razmere, v katerih se nahajaš, ti niso znane v pravi luči. Kdor je najet in dela za plačo, on je hlapec. Kako se ti dopade to? Ali te veseli hlapčevati in vzgajati otroke, ki naj bi bili tudi hlapci? Le pomisli: državljani svobodne države, a vse svoje življenje biti hlapec — mezdni suženj! Najraje bi ti vžgal to besedo globoko v možgane, da bi se je enkrat dobro zavedel.

Ali nisi ti iz mesa in krvi — človek, kakor vsak tvoj izkoriščevalec in kapitalist? Ali misliš, da si zato rojen, da boš hlapec drugih ljudi? Ali je to tvoja ideja o svobodi in pravici? Ali je to prepričanje o družabnem redu? — Vstani, brat moj! Srečnejše življenje imaš lahko ti in tvoji otroci, samo če delavci izrabijo svojo politično moč. Tvoji otroci se lahko vzgajajo, kakor danes otroci milijonarjev, samo če ti in vsi tvoji tovariši-delavci vstanejo iz mrtvila, priznajo razredno borbo in gredo v boj proti kapitalizmu pod praporjem socializma. Socialistična stranka je edina stranka, katera naredi iz današnjega hlapca in mezdne sužnja, gospodarsko svobodnega človeka in gospodarja vseh produktivnih sredstev.

Premišluj torej: kdo si. In ko se zaveš, da si živo blago na kapitalističnem trgu, tedaj boš tudi bójevnik za svoje pravice. Miroval ne boš poprej, — mirovala ne bode cela delavska masa poprej, dokler si s popolno človeško pravico ne priboriš zlato gospodarske svobode.

V boj proti kapitalizmu!

Dolžnost vsakega sodruga je, biti naročen tudi na glavno glasilo jugoslov. soc. demokratske stranke

„RDEČI PRAPOR“

Jugoslov. socialno demokratična stranka.

PRVI MAJNIK.

Delavci!

Praznujte tudi letošnji prvi majnik: Praznujte ga v imenu boja
za splošno in enako volilno pravico za deželne in mestne zastope,
za osemurni delavni čas,
za splošno zavarovanje za starost, vdovam in zoper nezgode na delu in polju.
V imenu mednarodne delavske solidarnosti,
v imenu bratstva, enakosti in svobode!

Da bo tudi letošnji prvi majnik ponosna manifestacija delavstva, se je sklenilo sledeči program praznovanja:

Ob 10. uri zjutraj

se vrši na starem TRGU SENA (Montebello)

JAVNI LJUDSKI SHOD

dnevni red: PRVI MAJNIK.

Popoldne ob 4. uri

se vrši na vrtu

GOSPODNE „PRI ZLATI KRONI“

v Rojanu, poleg cerkve

VELIKA DELAVSKA VESELICA

z godbo, šaljivo pošto, umetaljnimi ognji in plesom

katero priredi slovensko organizirano delavstvo.

Vstopnina na veselico je 40 vin za osebo.

Delavci!

Vdeležite se shoda in veselice v velikem številu, da manifestirate mogočno in ponosno svojo voljo in moč.

Zbirališče slovenskih delavcev za na shod je Delavski Dom.

Popoldne ob 3. uri se pa zberejo državni železničarji v gostilni „Alla Città di Klagenfurt“ in z godbo na čelu odkorakajo v Rojan na veselico.

Živel prvi majnik!

Živela mednarodna socialna demokracija!

Politični odbor.

Domače stvari.

Občni zbor skupine delavcev v prosti luki se je vršil v nedeljo 26. t. m. Predsednik sodr. Ivan Zolija poroča o predlogih, ki se jih bo stavilo na prihodnjem občnem zboru zveze prometnih delavcev. Sklenilo se je da imenuje odbor sam dva svoja zastopnika na občni zbor zveze.

Nato poroča sodrug Zolija o obrtnem sodišču ter priporoča navzočim, da pojdijo pogledati v imenik, ki je v občinskem uradu na razpolago, če so vpisani. Vsi se moramo zanimati za volitve v obrtno sodišče in agitirati, da zmagajo kandidati naših strokovnih organizacij.

Sodr. Gorjup govori o praznovanju prvega majnika. «Vam delavcem v prosti luki — pravi — ni treba še enkrat raztol-mačiti pomen ki ima za delavstvo prvi majnik. Priporočam Vam samo da agitirate! — svojimi tovariši posebno med tržnimi težaki, da naj tudi oni ta dan počivajo in praznujejo delavski praznik prvega maja.

Sodrug Muiesan priporoča navzočim lista „Lavoratore“ in „Delavski List“. Z pomnimo si — pravi, da kadar nas meščansko časopisje obrekuje in skuša nam škodovati, sta samo „Lavoratore“ in „Delavski List“ ki nas branita. Oba lista sta sad našega požrtvovanja, sta sad našega dela in napredka, zato je naša dolžnost da ju še nadalje podpiramo in razširjamo, ker sta mogočno sredstvo v boju zoper naše sovražnike.

Sodr. A. Kovic pravi da vsi delavci bi morali narediti kakor on. Vsako jutro bi morali pustiti delavci svoji ženi ali materi tudi denar za „Lavoratore“ odnosno za „Delavski List“. Predlaga naj se da razven letne podpore „Lavoratoru“ in „Delavskemu Listu“ vsakemu po 100 kron v dar.

Sodr. Zolija podpira ta predlog in se spominja boja, ki ga je vodil „Delavski List“ proti glasilu slovenske narodne stranke in v bran delavcev proste luke.

Predlog je sprejet enoglasno.

Sodr. Pagnini. Veliko je število časopisov. Imamo klerikalne liste, ki jih podpira

meščanstvo in delavske katere morajo podpirati delavci. Vsak dela svojo politiko, vsakdo brani svoje koristi. Dolžnost delavcev je tedaj, da podpirajo in čitajo liste, ki branijo njihove koristi in ti so socialistični listi.

Nekateri navzoči priporočajo da naj vodstvo zadrug jemlje na delo najprej stare organizirane delavce.

Sodr. Coviz naznanja, da je že ukrenilo v tem smislu.

Naposled se izvoli nov odbor v katerega so izvoljeni sodrugi: Ivan Zolija, preds.; Drago Coviz, tajnik; Josip Tence, blagajnik; Avgust Maffioli, Alojz Petričner, Albert Valentič, odborniki in Anton Brandolin, Rudolf Kenda, Josip Sinkovič nadzorniki.

Vera naših klerikalcev je pač v večni nevarnosti. V zadnji št. svojega tržaškega glasila se jočejo, ker jim „Delavski List“ krađe vero. Nas, ki smo pošteni ljudje, je tako obrekovanje in denuncianstvo razžalilo. Včasih se pa zgodi, da človek res napravi nehotne in nevede kako napako, pa smo si mislili, da je morda kdo naših vkradel vero uredniku Zarje ali kakemu drugemu voditelju tržaških ultramontanecv. Pregledali smo naš arhiv in vse kotičke naše sobe in naših stanovanj. Toda nikjer nismo našli sledu kakšne ukradene vere. Nazadnje smo se spomnili, da je bil pri nas pred kratkim sodr. Etbin Kristan, ki pravijo da krađe vere kranjskim ščurkom in ki si je nekda prižgal cigareto s Štefeto vero. Prašali smo ga in odgovoril nam je da je našel v uredniškem košu Krekovo in Gostinčarjevo in še nekoliko drugih kranjskih ver, toda nobene tržaške. In vendar mora manjkati kakemu tržaškemu ščurku, kajti drugače bi ne rekli da jo krademo.

Ti ljudje se nam pa res smilijo. Kaj bodo zdaj brez vere in kaj bo, če bomo nadaljevali naše delo. Svetujemo jim da gredo v Pariz po nekoliko ver, tam jih ljudje preč mečejo in v toliki meri, da lahko zalagajo vse tiste, ki tu ostanejo brez nje.

O ti ubogi slovenski narod in čenčičeva «Zarja» brez vere.

Gabrščekovo strašilo. Stari agitator umirajoče, odnosno umrle liberalne stranke na Goriškem straši v „Slovenskem Narodu“ dr. Tumo in svoje pristaše z N. D. O. v kateri se baje ne gleda delavcev čez rame. Revež se je namreč zagledal v častno diplomu sežanskega častnega meščana dr. Gregorina, s katero misli strašiti goriško delavstvo.

Mož se je zelo vstrašil nastopa dr. Tume za socialno demokracijo pa se je spozabil in zgubil duševno ravnotežje. V „Slov. N.“ je priobčil članek v katerem pripoveduje, kako se bo dr. Tuma gibal le nekaj časa med socialisti, kako da bo vladal dr. Tuma kot absolutni vladar svoje sodruge in jim stopal na tilnik baš ravno tako, kakor on (Gabršček) svojim pristašem. In o veliko drugih stvarih govori mož, ki misli da kakor sam tudi drugi ne razumejo nič o socialni demokraciji, katero bo kar čez noč požrla Gregorinova diploma t. j. N. D. O. „Mi socialni demokratje“ se bijejo po prsih — pravi Gabršček — pa ne vidijo da se y N. D. O. ne gleda delavcev čez ramo.

Če bi bil članek, ki ga je napisal Gabršček v „Slov. Nar.“ resen, bi mu odgovorili tudi mi resno, toda človeka, ki se opira na Gregorinovo diplomu t. j. na tisto N. D. O. ki jo je še pred kratkim označil kot budalost, takega človeka ne moremo smatrati več za resnega.

Kdaj se bodo ti ljudje spametovali res ne vemo.

Žilavost in vstrajnost socialno demokratične stranke je res zbudila pri naših gospodih stran in zavist. Radi bi bagatelizirali nas in naše sodruge, pa se spozabijo in pokažejo javnosti samo strah pred nastopajočo silo organiziranega socialističnega delavstva. Nas ta strah čisto nič ne ženira in zaradi njega in zaradi lepšega pred gospodom Gabrščekom ne bomo ostavljali naše poti, ampak šli bomo preko strahu, preko otroških buč naših rodoljubov do našega cilja.

Toliko za danes gospodu Gabrščku, ki če ravno noče povedati, da je njegova stranka samo bila mu povemo, da so minili časi za naše Špispirgerje in da je ves njih napor, da bi se ohranili na površju popolnoma brezuspešne tudi s pomočjo budalne Gregorinove diplome.

Okrajna bolniška blagajna v Trsta. — Število bolnikov ostalo od XVII. tedna (od 12 do 18 aprila) je 985. Število bolnikov, ki dobivajo subvencije v XVII. tednu (od 19. do 25. aprila) je 596.

Število odpadlih bolnikov v poslednjem tednu 483. Odpadlo je tedaj 9261 dni subvencije. Bolnikov, ki uživajo subvencijo ostané v blagajni še 1098 od katerih zdravijo specialisti 302 bolnika in sicer 110 radi spolnih in kožnih dolezni 137 bolnikov je pa v bolnišnici.

Od 1. januarja pa do 25. aprila je bilo naznanjenih 10.595 novih bolnikov, odpadlo jih je pa 10.663 t. j. 142.766 dni bolezní.

Blagajni naznanjenih porodov je bilo v pretečenem tednu 13 in 11 članov je umrlo.

Od prvega januarja pa do 25. aprila šteje bolniška blagajna 179 porodov in 137 slučajev smrti.

Porodnih, bolniških podpor in podpor v slučaju smrti se je izplačalo v pretečenem tednu 13.459.70 K.

Sv. Križ pri Trstu. Praznovanje prvega majnika se vrši v Sv. Križu pri Trstu po sledečem programu.

Zjutraj obhod po vasi z godbo na čelu. Popoldne ob 4. uri shod v gostilni Maganja. Po shodu dramatična predstava in koncert. Igralo se bo šaloigro „Trije ptički“, ki jo je spisal Jaka Štoka.

Sodruge pozivljamo, da se vdeleže ob hoda, shoda in veselice v velikem številu

Prvi maj v Gorici.

Slovenska in italijanska soc. dem. stranka v Gorici ste sklenili za letošnji prvi majnik sledeči

program praznovanja.

Popoldne ob 2. uri in pol

javni ljudski shod
na telovadnem trgu. (Piazza della Ginastica).

Na shodu bo poročal v slovenskem jeziku sodr. HINKO TUMA v italijanskem pa sodrug RAIMUND SCABAR.

Po shodu obhod po mestu z godbo na čelu.

Ob 4. uri pop. se vrši v restavraciji „Catarini“ na trgu Catarini

velika ljudska veselica

z godbo, petjem, plesom in drugimi zabavami.

Iz shoda gredo sodrugi po obhodu po mestu naravnost na veselico.

Goriške in okoličanske delavce pozivljamo, da se udeleže shoda i vesolice v velikem številu, da tudi oni manifestirajo svojo voljo svojo moč solidarnost z delavci vsega sveta.

DOPISI.

GORIŠKO.

Gorica. Pevsko glasbeno društvo v Gorici priredi v soboto dne 2. maja svoj XII. redni koncert v dvorani „Trgovskega Doma“. Začetek ob 8½ uri zvečer.

Podgora. Javni shod, ki se je vršil v nedeljo 25i t. m. ob 3½ popoldne, je dobro uspel. Organizacija v Podgori ne stoji zadnje čase na posebno dobrih nogah, ker ni čilih delavcev, po drugi strani pa se prav ostro napada od dveh strani, od klerikalne in liberalne. Na shodu se je pokazalo, da vlada vendar precejšnje zanimanje, za nove ideje, in je upanje, da se ravno v Podgori organizacija najkrepkejše razvije, ker ima tudi ugodna tla kot največji industrijski kraj v slovenskem delu dežele. Shodu je predsedoval sodrug Franc Milost, ki je pozdravil navzoče, posebno pa tudi iz Gorice došle goste, italijanske sodruge.

Podal je nato besedo sodr. Hinko Tumi, govor katerega priobčujemo v posebnem članku.

K besedi se je oglasil sodrug Peter Krebelj iz Gorice, ki je zahteval pojasnila, zakaj se polaga toliko važnost na jezikovno vprašanje, ko je vendar bolj važno vprašanje vsega človeštva, in da je vseeno, kak jezik kdo govori, da bi se pa dalo človeku kot takemu vse pravice. Nato je pojasnil sodr. Milost, da gre ravno za tekmovanje narodov za skupnim ciljem, t. j. za blagor vsega človeštva, da imamo pred očmi dejanski položaj, da so se po zgodovini in po teritoriju narodi ločili po jeziku, in da je jezik edino sredstvo, da pride vsak

narod do svoje kulture in da se pride po tekmovanju narodov do splošnega cilja. Predavatelj poudarja pravo važnost jezika v tem, da je jezik sredstvo po katerem se pride do kulture, da je jezik izraz inteligence. Zaradi tega se končno da odgovoriti na vprašanje, kaj je narodnost: jezik in skupna misel, oziroma jezik in intelekt.

Nato zaključí predsednik shod ter sta navzoča pevska zbor italijanskih sodrugov iz Gorice in domače organizacije zapela par krepkih zborov. V razgovoru pa se je kazalo na okolnost, da primankuje povsod, tudi v goriški bližnji okolici učiteljev petja in predavateljev, da ljudstvo povsod željno pričakuje pouka, ali da se često, kakor ravno v Podgori, mora zatekati k učitelju druge narodnosti. Dejanski je požrtvovalni učitelj petja v Podgori sodrug italijanske narodnosti. Ako se goriški okolici očita; da goji italijansko petje, izvira to pač od tega, ker narodni krogi v Gorici niso prišli še do tega, da bi dobili dovolj moči za razširjanje domačega petja in slovenske kulture v okolici sploh.

Bilje. Na dolgo in široko je pisarila tržaška „Edinost“ o shodu ki so ga priredili matadorji N. D. O. pri nas. Shod ni bil seveda tista velikanska manifestacija, kakor bi jo rada pokazala „Edinost“. Čist navaden shodeček bi bil, če bi bili poslali k nam ljudi, ki bi znali vsaj kaj povedati in govoriti. Toda povem, da to kar zna povedati kak Jaklič ali Bufonček, tako so znali pri nas ljudje že pred davnim, ko se še ni reklo, da napredujemo. Toda ker ni bilo govornikov, se je spremenil shod v navadno ščuvanje.

Toda odgovoriti bi hotel vsekakor nadučitelju gospodu Urbančiču, ki ima to slabost, da zamore vplivati nanj že vsak Bufonček, ki ga delavstvo ne mara niti poslušati. Ta inteligentni in nad vse pravicoljubni gospod Urbančič, je pripovedoval, da iz goriške bolniške blagajne se pošilja slovenskim delavcem in gospodarjem okrožnice v italijanskem jeziku, čeravno jo imajo v rokah socialni demokratje. Gospod nadučitelj je namreč vedel da se laže. Bolniško blagajno so dobili socialisti v svoje roke šele sedaj in če bi bil gospod nadučitelj pravičen, bi moral tudi povedati, da pošiljajo slovenskim članom slovenske okrožnice. Toda gospodu Urbančiču se ni šlo za jezikovno marveč za gospodarsko vprašanje. Želel bi namreč, da mesto delavci, bi imeli administracijo tega delavstvu koristnega zavoda v rokah delodajalci. To sem hotel konstatirati in je dobro da izvedo tudi naši Biljčani komu služi učitelj, ki bi moral vzgajati naše otroke, ki postanejo kmalu ravno taki pare kakor smo mi danes in katere bodo delodajalci zaničevali, če se ne bodo znali združiti v svojo korist in v bran pred napadi kapitalistov.

Tako je gospod nadučitelj Urbančič!

Demokrat.

Vrtojba. Prvi pomladanski ples priredi tuk. krajevna organizacija jugoslov. soc. dem. stranke v nedeljo dne 3. maja v prostorih gostilne Faganelija v Doljni Vrtojbi.

Cisti dobiček je namenjen v svrhu ustanovitve javne ljudske knjižnice v Vrtojbi.

Sodruge, delavce in prijatelje izobrazbe pozivljamo, da se vdeleže tega pomladanskega plesa v velikem številu in tako primorejo k ustanovitvi potrebne knjižnice.

Gospodu Pinu nočem niti jaz več odgovarjati saj bom, kakor pravi, odgovarjal pred sodnikom. Toda, ta gospod Pine piše po časopisih, da sem bil sam klerikalec in da sem se zavzemal za Ličena itd. Seveda gospod Pino ve, da je lagal. Jaz nisem imel opraviti prav nič nikdar s škofjskim tajnikom Ličenom. Ampak ponosen sem, če mi pravi da sem bil liberallec od katere ideje sem se pa toliko emancipiral, da sem postal socialni demokrat, seveda, ne da bi postal vodja sodrugov v Vrtojbi, — kakor piše Pino — ampak da se pridružim sodrugom in delavcem v boju za njihove, za naše in splošne koristi. In ker sem jaz to naredil, bi moral narediti tako še marsikdo drugi in stanje delavstva bi bilo tudi pri nas nekoliko boljše nego je dandanes pod varstvom naših ljubljenih gospodov liberalcev.

Miha Gorkič.

Iz stranke.

Konferenca krajevnih organizacij goriške okolice se je vršila v nedeljo 26. aprila t. l. ob 10ih popoldne v prostorih Marzinijevih ter so bili zastopane krajevne organizacije iz Solkana, Vrtojbe, Mirna, Podgore in Sovodenj. Shodu je predsedoval sodrug Henrik Bratina, zapisnikar

pa je bil sodrug dr. Henrik Tuma. Debate so se udeležili sodrugi: Miha Gorkič za Vrtojbo, Orešek in Bradaček za Solkan, Petejan za Miren in kot gost sodrug italijanske narodnosti Bosetti. Sklenilo se je, da se praznuje prvi maj, kakor običajno vsako leto, z obhodom, javnim shodom in sledečo veselico. Na shodu prevzame govor sodrug dr. Henrik Tuma od slovenske strani ter pravi, da se ima določiti program za majsko slavnost sporazumno, z italijanskimi sodrugi. Poudarjal je, da so slovenske socijalnodemokratske organizacije na Goriškem še prešibke, da bi sploh mogle samostojno nastopiti. Zaraditega kaže podvreči se za letos docela programu goriške krajevnne organizacije, katera je tudi v prvi vrsti poklicana, da priredi majsko slavnost na svojem teritoriju. Tudi se je priporočalo agitirati delegatom vsakemu v svoji občini, da bodo tudi slovenski socijalisti na isti dan primerno zastopani. V to svrhu se je delegiralo za občino Vrtojbo Miho Gorkiča, za Solkan Antona Črneti, za Miren Leopolda Petejana, za Podgoro Rudolfa Černica, za Sovodnje Antona Devetaka, za Št. Andrež Andreja Novaka in za Bilje Weinbergerja. Debat je bila precej živahna ter se je h koncu poudarjala potrebnost zdajnejše agitacije in tesnejše organizacije. Pozdravljen je bil zato z veseljem sklep tržaškega odbora, da se 10. maja skliče skupna konferenca v Trstu in reši posebno vprašanje o organizaciji.

GLEDAJLIŠČE

Dramatična predstava v Sv. Križu, ki jo je priredilo, kakor smo že poročali, tamošnje godbeno društvo «Lira», na velikonočni ponedeljek, je vspela najslavnejše. Udeležba je bila naravnost ogromna. Domači diletantje so predstavljali znano Ganglovo žaloi gro «Sin». To je drama, ki nam ne dodaja nič nadnaravnega in izrednega, pač nam pa podaja čisto vsakdanjo življensko sliko; v živih potezih nam karakterizuje psihološki prizor iz vsakdanjega realnega življenja. In vendar je njen efekt naravnost pretresljiv.

Drama nas iztrga iz pester in mnogolične vsakdanjosti zbog katere obstajamo čestokrat mirni in ravnodušni celo vpričo najtagičnih življenskih katastrof ter nas sili, da se utrjemo in omislamo v en sam enoten in sicer žalosten prizor našega zemeljskega življenja. In to je kar oklepa našo dušo in upliva na nas z neodoljivo silo.

Sin poduradnika Slemenca, Ciril, se zalubi v priprosto mlado Tilko. Ljubi jo s vso silo ljubezni, kakor je zmožen le popolnoma nepokvarjen, idealen mladenič. Ljubi jo tiho in tajno, a strastno. Njegov življenski cilj je združiti se čim prej z njo. Zato prosi očeta naj mu omogoči skromno a dostojno ekzistenco. Oče njegove prošnje ne vsliči. To Cirila potare in sklone podat se v tujino, ki naj mu leči srčno bol. Vstopi v neko dunajsko tvrdo pod tujim imenom Artur Neuberg. Tu pa je uslužbena tudi njegova svakinja Helena, ki se nesmrtno zalubi vanj. Ciril seveda ni mogel preboleti in pozabiti svoje stare ljubezni, ki jo je ohranil slej ko prej v svojem srcu, ne da bi je bil odkril nikomur, niti očetu, niti ljubljenci. Tudi sedaj se ni izdal Heleni. Nesreča ga je tako potrla, da je kmalu spreobrnila idealnega človeka v brezobzirnega egoista, ki sodi vse samo iz stališča svoje koristi. Tako je videl v Heleni le dobrodošel objekt uživanja. Hlinil se je pa, da jo ljubi. Helena pa ga je ljubila resnično in z ono požrtvovalnostjo, ki ne odreka več ničesar, in ki je pripravljena na največje žrtve. Cirilu ni bilo torej težko pregovoriti jo, da se mu je popolnoma udala.

Tako je v novem uživanju iskal utehe za svojo srčno boleost. Helena je postala

mati in porodila sina. Arturjevo duševno stanje pa je postalo vedno slabše. V svoji moralni pobitosti se je pozabil tako daleč, da je poveril tvrdki več svoto denarja in zbežal. Helena je šla domov in odkrila bratu in Cirilovi materi, da je mati. Za njo pride nepričakovano tudi Ciril, ki se mu je zbudila med tem vest strašna in pekoča vest. Sedaj prizna Heleni odkrito, da jo je varal, da ji je nesramno lagal, da je bil navaden lopov in slepar, ker je mislil, da na ta način utolaži samega sebe. On je ne more ljubiti in ne more ljubiti niti lastnega otroka. Ona pa ga ljubi še vedno z ono strastjo, ki ne more pozabiti ljubezni niti ob najpodlejši prevari. Izšli mu sedaj ves njegov denar pod pretvezo, da ga rabi za otroka. Ko ima denar v rokah, ga pošlje nazaj poverjeni tvrdki in doseže, da tvrdka odstopi od nadaljnega preganjanja nad Cirilom.

Njegov oče je pa smrtno bolan. Ko izve za razmerje in zločin svojega sina, ki se v razburjenosti ne more več utolažiti, umre. «Bodi proklet» je njegov zadnji pozdrav nesrečnemu sinu, ki zbeži.

Ciril tava sedaj in se potika po gozdih; rad bi se skril pred posvetno oblastjo. Ko se vrne zopet domov, pa najde orožnike, ki čakajo nanj, očeta pa v krsti.

To je zadnji udarec za njegovo nesrečno in potrto dušo, udarec, ki ga popolnoma potne.

Med tem pa pride pismo od dunajske tvrdke, ki ga oprošča vsake krivde, a bilo je že prepozno. Zgubljeni sin je zblaznel.

To je v glavnih potezih vodilna snov cele drame. Predstava pa je splošno izborna izpala. — Videlo se je, da so se igralci splošno potrudili rešiti kar najboljše svoje uloge, dasiravno bi bilo želeli, da bi posamezniki naštudirali svoje uloge temeljitejše. Posebno pa nam je omeniti tri igralce, ki so nas s svojim nastopom naravnost očarali. Gospoda N. N. ki je predstavljal Cirila. Gospoda Sirk, ki je predstavljal očeta, in gospica G. Sirk. Vsi trije so igrali kar izvrstno. Gosp. N. N. je fingiral zlasti markanto blaznost. Gosp. Sirk pa je pokazal, da je igralski talent, na katerega bi bilo ponosno lahko vsako slovensko gledališče. Takisto je bila popolna gospica G. Sirkova, ki je posebno izborna markirala ono duševno vzvalovanje, ko je priznala da je mati in ono psihološko vzhičenost, ko je spoznala kruto prevaro. Tudi drugi so rešili svoje vloge jako dobro, vsekakor se je pa poznalo nekaterim, da so prvič nastopili na odru. Pri nekaterih se je opazalo premalo živahnosti. Sicer pa se mora upoštevati, da je to šele začetek.

Le tako naprej po načrtani poti do stalnega ljudskega gledališča, ki bi bilo popolnega izobraževalnega pomena.

Nekaj pa nam je odkritosrčno karati, disharmonijo dela ljudstva, ki se je smejalo ob najžalostnejših prizorih.

Tu je treba pač še mnogo podrobnega dela, ki so ga zamenarili tisti, ki mislijo, da delajo za narod a so pitali vedno ljudstvo s praznimi frazami ter apelirali na najnižje njegove instinkte.

Odkrito priznanje gre tudi godbi, ki je pod vodstvom spretnega domačega kapelnika prav izborna igrala, Le naj bi se pri takih igrah igralo prihodnjič žalostinke mesto koračnice.

Vekoslav Mrak.

Izdajatelj in odgovorni urednik VINKO KERMOLJ.
Tiska. TISKARNA MODERNA M. Susmel & Comp.
ulica della Zonta 8.

Zadruga lesnih delavcev izdeluje

pohištva, izložbe prodajaln, kakor vsa druga
lesna dela.

Delavnica: Trst - Ulica Ferriera št. 3 - Trst.

Gostilna „Casa del Popolo“

(Zadružna delavska gostilna)

Trst, ul. S. Lazzaro in ul. S. Catterina

Domača kuhinja vedno dobro preskrbljena.

== Cene zmerne. ==

Shajališče zunanjih sodrugov.

Slovani! == Podpirajte edino == Slovani!

Slovansko knjigarno in papirnico

Josipa Gorenjca, Trst, ul. Valdirivo 40

= Edina tovarna pohištva v Trstu =

ul. della Tesa št. 46.

ALEXANDER LEVI MINZI

Zaloga. Piazza Rosario št. 1.

== Cene zmerne. ==

Urad:

ulica VINCENZO
BELLINI št. 13

(blizu cerkve Sv. Antona
novega)

Telefon št. 1402-1403

Novo pogrebno društvo

Na razpolago ima nove in bogate pogrebne vozove.

== VELIKA ZBIRKA SVEČ ==

Prodaja na drobno in debelo.

Vsako pogrebno naročilo izvrši točno. Cene zmerne.
VODSTO.

FRATELLI PAGANI

== TRST. Ulica Acquedotto št. 6. ==

Velika zbirka igrač, okraskov, parfumarij, mila, ovratnikov, zapestnikov,

kravat, i. t. d.

ANTON CECH

TRST - Ulica Fonderia št. 12.

Zaloga najboljših dalmatinskih in istrskih vin

Marsale, Vermuth, i. t. d.

KAVARNA UNIONE

= TRST =

Ulica Caserma

= in ulica =

Torre Bianca.

== Napitnina je odpravljena. ==

Velika zbirka političnih in leposlovnih revij
in časnikov v vseh jezikih.